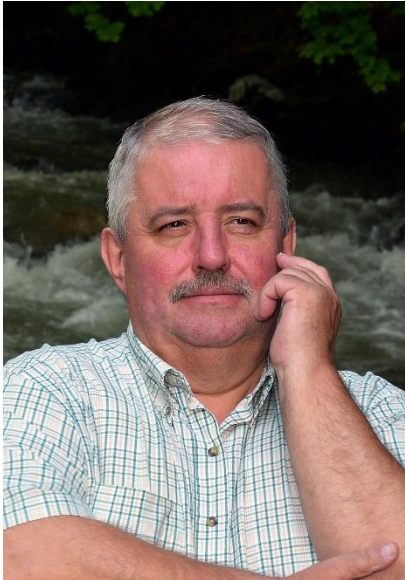

Mint tavasszal a föld, a fák, a rét...

Szubjektív emlékfüzér egy kényszerűen lelassult tavasz idején – avagy népfőiskolai gondolatok a karanténból.

Nagyon régóta, egészen fiatal koromtól foglalkoztat az út, az utazás kérdése. Az, hogy elindulok valahonnan, vagyok valahol, s ez a valahol folytonosan változik az időben s egyszer csak megérkezek, ott leszek egy helyen, ahol addig nem voltam. Úgy hiszem – az ember számára – az út, az úton levés az egyetlen lehetőség arra, hogy magára találjon. Nem testi, nem fizikai, nem is pszichés önmagára, hanem arra lényegi létezésre, ami, vagy inkább, aki – önmaga eszenciája. Arra, aki mindenki mástól különbözik s mégis egy minden emberrel, akit „Isten a saját képére teremtett” (Jak3.9). Tulajdonképpen mindegy, hogy fizikailag honnan hová vezet ez az út, Csíksomlyó, India, Jeruzsálem, Máriaradna, Portugália vagy éppen Spanyolország tájain haladunk, még az sem baj, ha ki sem lépünk a lakásból. *(Ez most különösen is időszerű!)*

Mindnyájunknak megvan a saját utunk és lehetőségünk, hogy eljussunk valahonnan valahová. A lényeg, hogy valóban járjuk végig ezt az utat, ne próbáljunk rövidíteni, csalni, egyes szakaszokat kikerülni. Mert nem a célbaérés a lényeg, hanem maga az út. „*Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam.*” (Jn14.6)

A legnagyobb buktató, hogy foglyul ejt előtörténetünk, béklyót fonnak ránk saját emlékeink. Emberként – ismereteink szerint – mi vagyunk egyetlenek, akiket foglalkoztat a múlt s erre képességünk és kultúránk is van. Ha mindez uralma alá hajt, vége az utunknak, ám ha uralkodni tudunk rajta, ez lehet a legnagyobb és legfontosabb emberi erőforrásunk. Emlékeink tapasztalatot nyújtanak, közösséget vonnak, képessé tesznek folyamatok, jelenségek, emberek kiismerésére. A tudatosan használt emlékek tükrében önmagunkat látjuk, bűnöket, félelmeket, megbánásokat, önzéseket, szerelmeket, terveket, tévedéseket és vágyakat.

Ebben különös esztendőben, amikor a fizikai mozgás lehetőségei váratlanul beszűkültek, érdemes tudatosan elindulni saját emlékeink ösvényein. Az ezt az utat szegélyező fák, bokrok s minden, ami ott van, különösen is az útközbeni találkozások, emberek folyamatosan újuló, mégis állandó képet adnak. Látom ezt a képet s ebből ismerek magamra, pontosabban: ez a kép csak rám jellemző, olyan, mint az ujjlenyomat, egyedi, s éppen ez tesz önmagammá. Az útszéli kövek identitásunk sarokpontjai. Van valami állandó ebben a folyamatos változásban – ez éppen az „én”. Talán csak nekünk embereknek van meg ez a képességünk, amellyel járunk-kelünk az időben, és picit még lazíthatunk a jelen szűkös korlátain is. Igazi zárandoklat lehet ez is, maga a nagybetűs ÚT!

Csak emlék a világ. Jobb volna élni,
jobb magadat merészen felcserélni,
elhagyva élted rég megunt körét.
De hű a szív, a régit kezdi újra,
jobb volna élni, máskép, megújulva,
mint tavasszal a föld, a fák, a rét...¹

Széki leányokkal Felszegen (1986)

Ezen az ösvényen haladva mindjárt itt van egy közel 35 éves kis eset, egy az akkori önmagamra oly jellemző emlék, ami nálam már réges-régen kiesett, de egy kedves ismerős emlékezetében máig élénken él: Egy kollégista társam nyert valahol két belépőjegyet Yoko Ono budapesti koncertjére s mivel nem tudott elmenni felajánlotta nekünk.² No ezen a koncerten történt s innentől idézem az ismerősömet: „Egy fiatal japán pár egy dobozos almalével kezébe ügyetlenkedett s jelbeszéd formájában elmagyarázták, hogy nem tudják, hogy hogy a csudába kell ezt az izét kibontani? Te teljes természetességgel segítettél. A zsebedből elővetted a bicskádat, és a japánok nagy csodálkozására és megkönynyebbülésére, a dobozt egyik sarkánál kivágtad. Aztán nevetve mondtad nekik, hogy valamire való magyar ember hord magánál bicskát – amit persze ők nem értettek, de boldogan kortyolták az almalevet!”

¹ Vas István: *Csak emlék a világ...* (részlet)

² A koncert 1986. március 14-én volt a budapesti nemzetközi Vásár „A” pavilonjában.

Bauer Barbara (Etyek – Budapest)

Emlékeim, amik hozzád kötnek, felérnek egy időutazással. Nem találkoztunk sokszor, de mindre tisztán emlékszem, mindhez köt valami, ami nem vész csak úgy el. Olyan vagy, mint egy világot átszelő vonat, amiről belátni az életet magát, és aki egy-egy útszakaszra felszáll melléd, annak megmutatod, melyik ablakon érdemes kinézni, ha a lényegét akarja látni. Én is felszálltam melléd és elvittél a múltba, száz évvel korábbra. Időutazás volt, ami nélkül olyan esszencia hiányzott volna a regényemből, A leggazdagabb árvából, mint amelyet Göndöcs Benedek apátplébános adott a híveinek, igaz ő a pálinkájába rejtve.³ Aztán újra utaztunk, a nappalitokban fogadtatok Erzsikével és jött a jégeső és már ott sem voltunk, égtek a gyertyák, hallottam a hangodat, valami távolról jövő éneket és néztem a felhőket és azt éreztem, kiszakadtunk a való világból.⁴ És a jég odébb állt. Aztán újra utaztunk. Kivételes módon a jelenben és a valóságban. Egy előadásodat látogattuk meg a férjemmel. Mintha csak diafilmeket vetítettél volna elénk, úgy meséltél. És mi csak hallgattunk, elringatózva a meséd igazságán.

Folytathatnám még, minden alkalmat megemlíthetnék, amikor egyedül, vagy a családommal felszállhattam melléd a vonatra. Ami talán most az emlékeid ösvényein robot, de nem is baj. Ha most ránézel az ablakokra, tükröződni fog, mint amikor kint éjszaka van, és a fények bent játszanak. Most láthatod azt a sok képet, ami a mi emlékünkhöz veled. Nézd a tükröződésüket, aztán robotj tovább és mi újra felszállunk melléd! Ha megengeded!

Bozzay Klári Sári (Piliscsaba – Kolozsvár)

Imolával voltunk Újkígyóson Harangozó Imre barátunknál.⁵ (Remélem írhatom így. Én nagyon szeretem őt és úgy tűnik, hogy ő is minket.) Megmutatta a gyűjtéseit és elvitt az Ipoly Arnold Népfőiskola kiállításait is megnézni. Nála láttam egy szaruból készült régi rühzsírtartót.⁶ Rajta az évszám: 1848 – a szabadság és a kehelyből kivirágzó élet. Az egész népművészetünk tele van hittel, reménnyel, szabadsággal és az élet egészségével. Azzal az egész étellel, ahogyan az Isten azt teljesnek teremtette. Szötteket mutatott, –sokat– s azok motívumaiból olyan szép dolgokat olvasott ki. Kicsit a szöttek engem mindig meghaladtak. Aztán volt ott egy guzsaly is.⁷ Te jó ég – már a nevében is sokáig gondolkodtam. Tudjátok, ez a része van a földön, rálépsz, fölfelé van egy rúd, annak a tetejére kell felszúrni a kifésült gyapjút és orsóra

³ Göndöcs Benedek (1824-1894) katolikus pap, apátplébános, szentszéki ülnök, országgyűlési képviselő.

⁴ Harangozóné Csorján Erzsébet óvónő, etikatanár, Harangozó Imre felesége. (Neve a szövegben többször is előfordul.)

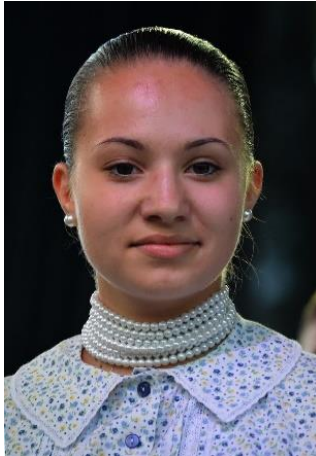
⁵ Antal Imola textilművész, vászonszövő a népművészet ifjú mestere.

⁶ A rühzsírtartó szaruból készült, mindkét végén lezárt az állatok gyógyításánál használt pásztoreszköz.

⁷ A guzsaly gyakran gazdagon faragott, vagy festéssel díszített, fonásnál használt eszköz, gyakori jegyajándék.

fonni, hogy aztán szőjj belőle takarót, ványold meg, és ne fázzál! Úgyhogy a biztonság kedvéért mindenhol faragások díszítik. Alatta meg madárkás terítő, ami a szerelem jele. Olyan szép ez a népművészet! A nő dolgozik a guzsallyal, a férfi meg kidíszíti neki. Egyem meg!

Brezina Édua (Békés)

A mi ismeretségünk a Békéscsabai Evangélikus Gimnáziumban kezdődött. Imre bácsi ott tanít, én pedig oda járok iskolába. Az a különlegessége a mi kapcsolatunknak, hogy sosem tanított engem. Helyettesítő tanárként volt bent egy órám. Ugyebár én néptáncolok, így egyből akadt közös témánk.

Szeretettel gondolok vissza egyik közös emlékünkre, amikor Mezőmegyeren rendezték meg a II. Kárpát-mendencei Magyar Népzenei Találkozót, melyen Imre bácsi A viselet csodája című előadását tartotta meg. Ennek a része volt egy viseletbemutató, ahol engem kért fel segítségül. Gyönyörű csángó-magyar népviseletet vehettem föl, a különleges hajviseletet pedig Imre bácsi felesége, Erzsike néni készítette el. Számomra egy felejthetetlen élmény volt, hogy egy ilyen bemutatón részt vehettem. Fényképek is készültek, ezek közül az egyik Imre bácsi fotókiállításán is szerepelt. Ez a barátság a jó Isten ajándéka és nagyon hálás vagyok érte!

Bujdosó Erika (Debrecen – Dunakeszi)

...és akkor az én emlékem, röviden és csak ide: közös látogatásunk Domokos Pál Péter bácsinál.⁸ Űltem szinte szótlánul, hallgattalak benneteket, a Mestert és Tanítványt, a hírt hozót és hírre szomjazót... Közös ismerősöket soroltál, Péter bácsi a nevek hallatán fiatal lányokat, alig-asszonyokat idézett maga elé, néha huncutkás mosoly bujkált a szája szegletében. Te pedig soroltad az ezerráncú, dolgos kezű nagymamakorú néniket és nem titkoltad, hogy nekik is mosolyra szaladt az ajkuk... Akkor már tudtam rólad, hogy elszántan járod Erdélyt, átbóklászol Moldvába, gyűjtöd a néprajzosnak drága kincseket... mindenfélét, mindenképp... s mindez becsülendő volt akkor is, azóta is... De akkor láttam meg azt, hogy te nem egy vagy a gyűjtők, meg az Erdélyt járók között... Neked van egy

kapcsolatokat erősítő sajátosságod, meglévő szálakat fonsz eltéphetetlen kötéllel és ezerfelé kihúzott hálószálakkal a néphagyomány büvkörébe vonsz sokakat. Ezt látták, láttuk Benned, azt gondolom, akkor és azóta is... és ezt köszönöm!

⁸ Domokos Pál Péter (1901 – 1992) tanár, történész, néprajzkutató, a moldvai csángók kultúrájának kutatója.

Czutor Veronika (*Szabadkígyós – Dallas, USA*)

A világ azon munkálkodik, hogy ne lehessen tisztességes munkát végezni, illetve ellehetetlenítse az embereket, amíg azok ki nem égnek, bele nem fáradnak az örökös harcba. Kicsit felmérgettem magam egy korábbi facebook poszton, ahol Imre bácsi nevét említették. Egy fiatal, helybéli lány tett említést Önről, aki éppen egy magyar tehetségkutatóban szerepelt... Mindenki odavolt, hogy ő a környék büszkesége, aki lám-lám „nem is figyelt soha a hittanórákon”. Talán egy kissé irigy voltam, hogy ő akkora figyelmet kap mindenkitől, dicsérik, bátorítják, miközben én rólam alig tudják, hogy -egy ösztöndíjnak köszönhetően- Chicagóban szereztem egyetemi teológiai diplomát. Mielőtt az USA-ba kerültem, Isten kegyelméből Rómában dolgozhattam az Egyháznak, egy éven át fordítottam, tolmácsoltam. Én nem tudom szórakoztatni az embereket a hangommal vagy a dekoratív megjelenéssel, de figyeltem minden egyes hittanórán és keményen küzdök azért, hogy mindenütt megálljam a helyem. Egy szerencsés véletlennek köszönhetően Chicagóban megismertem egy gyergyóremetei házaspárt. Egy nap szóba került Imre bácsi munkássága és kiderült, hogy a hölgy Erzsike nénivel együtt járt iskolába és barátnők voltak. Egy életre szóló barátságot kötöttem velük és ezt is a hittanóráknak köszönhetem. Pedig a 90-es években ki gondolta volna, hogy Imre bácsit még Chicagóban is ismerik majd!

Jelenleg Dallasban szolgálok és várok az ordinációmra. Bár evangélikus vagyok és hamarosan evangélikus lelkésszé avatnak majd, valahol legbelül úgy érzem, hogy a hitem alapjait gyakran katolikus szemlélet járja át, és ezt Önnek köszönhetem. Az a pár év általános iskolában Imre bácsival rendkívül meghatározó volt a hitemre és az életszemléletemre! Nagyon sokat gondolok azokra az évekre! Köszönök mindent!

Csige Ildikó (*Debrecen – Manchester*)

Az Ipolyi Arnold Népfőiskola születésekor, a '90-es évek elején-közepén, majd a 2000-es évek közepén volt szerencsém bekapcsolódnom az Újkígyóson folyó, akkor és a mai napig hiánypótló munkába. Harangozó Imre töretlen hite és lendülete, a közízlést is formáló tevékenysége pótolhatatlan. Tanácsaival sokat segített saját életutam kibontakoztatásában, legyen szó akár szakmai, akár magánéleti meglátásokról. Imre emberszeretete minden kimondott és leírt szavából tükröződik. Optimizmusával és humorával ötvözve mindenkihez megtalálja az utat, legyen az illető bármelyik nem vagy korosztály képviselője. Köszönettel és hálával tartozom minden lehetőségért, mely Újkígyóson, a Népfőiskola és Imre által számomra adatott. Az Ipolyi Arnold Népfőiskola további munkájához sok sikert, jó egészséget és kifogyhatatlan ötletet kívánok!

Csikós Klára (Csíkszereda)

Imre, köszönöm, hogy rám gondoltál. sok emlékem van Veled / veletek kapcsolatban. Talán az egyik, amikor Csernik Maricéknál⁹ vendégeskedtünk Lujzikalagorban¹⁰, Moldvában és mi négyen aludtunk egy szobában - Mici, Nagy Irénke és én egy ágyban, az igazgató úr, Csáki Karcsi egy másikban, de neked külön szoba járt...¹¹ Azután egy másik, ez már későbbi emlék: finom húst sütsz nekünk nálatok Újkígyóson az udvaron...

Fekete Andrea (Hajdúnánás)

1986-ban kezdtem debreceni diákéveimet a Tanítóképző Főiskolán. Ez az év több szempontból is megmaradt emlékeimben –nemcsak az érettségem megszerzése miatt–, hanem olyan, számomra fontos emberekkel ismerkedhettem meg, akik nagy szerepet játszottak életemben. Ilyen volt Imre is, aki kollégiumi szomszédom lett. Megismerkedésünk sem volt akármilyen. Mindjárt az első napon szép furulyaszó nem hagyott aludni, mégpedig az éjszaka kellős közepén. Nem is akármilyen volt ez, hanem valami –mint azt később megtudtam– moldvai csángó nóta. A főiskolán a jeles népzenekutató Papp János is tanított akkoriban furulyát nekünk, de hol volt ez az Imre dallamaihoz képest!¹² Mikor átmentem megnézni honnan a zene, egy kackiás bajuszú, huncut szemű, mosolygós legény fogadott erdélyi posztómellényben... Ezután éjszakákon át beszélgettünk, a vele akkoriban megtörtént Erdély-látogatós-történetei kiapadhatatlanok voltak.

Egyszer sírva mentem be hozzá, hogy elegendem van a hajamból – sok is, nagy is, legszívesebben levágnám kopaszra – na, ő ettől úgy megijedt, hogy inkább ő vágta le nekem a saját ízlése szerint- de talán azóta sem tetszettem annyira magamnak, mint az ő hajnyírása után...
A képen is az akkori frizurám látható!

⁹ Csernik Antalné Czompó Mária ismert moldvai csángó-magyar nótáfa, adatközlő.

¹⁰ Lujzikalagor (Luizi-Călugăra) moldvai csángó-magyar nagyközség Bákó megyében.

¹¹ Csíki tanárkollégák, az említett moldvai gyűjtőút segítői.

¹² Papp János (1928-2002) népzenei gyűjtő, főiskolai tanár.

Hoblyák Júlia (Budapest)

Sokáig vártam arra, hogy eljuthassak egy előadásodra, általában inkább vidéken fordultál meg, Budapesten alig. Fantasztikus élmény volt, látni, hallani élőben, a szeretet és odaadás a téma iránt áthatotta az egész előadást. Mély volt és emberi, humoros és komoly is. Egy másik, szép, szívet melengető emlék, mikor fogadtál Újkígyóson. Forró júliusi nap volt. Ahogy közeledtem Békéscsaba felől szinte otthon éreztem magam vakító kék ég fehér báránnyel-

hőkkel, a zöld megannyi árnyalata, szántók, virágillat, napfényben úszó gyönyörű békési táj. A fénypont ez után következett, amikor megmutattad a néprajzi kincseiddel gazdagon berendezett népfőiskolai kiállítást. Úgy éreztem magam, mint Aliz Csodaországban, a moldvai szobában szinte nem tudtam betelni a látvánnyal, hol ide, hol oda néztem, Te pedig minden darabról meséltél, a történetét, mire és hogy használták, melyik faluból való, így a gazdagon berendezett szoba még inkább megtelt élettel. Az a ház csupa szív és lélek, igaz ezt másként nem is lehet csinálni. Úgy vélem, aki erre a csodára nem nyitott soha nem is fogja megérteni és meghallani mit súgnak ezek a tárgyak, a hagyományainkból eredő ősi bölcsesség és tudás rejtve marad számára...

Katona Annamária (Szamosújvár)

Amikor az Ipolyi Arnold Népfőiskola csernátони táborába indultunk, az a huncut busz minden kanyarban elromlott. Kényszerből a sógorodnál és Attila anyukájánál, Tina néninél szálltunk meg Gyergyóremetén.¹³ (Vagy negyvenen!) Előtte Lukács atyával a buszban közösen imádkoztunk, mert ahogy gurultunk befelé a faluba, már a műszerfalon minden lehetséges égő kigyúlt!¹⁴ Te akkor is tartottad a frontot s özönlött a sok vidám történet... Mindig meséltél nekünk, ahogy buszra ültünk. Azután ott van az is, amikor vőfély voltál Budai Csabiék esküvőjén. Akkor is csupa mosoly volt az arcunkon. Ma estére ennyi...

Olyan jó volt visszagondolni! Ölellek benneteket!

¹³ Balázs-Bécsi Attila a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett tanár, a Kalácsa Néptánc-együttes és a Téka Művelődési Alapítvány létrehozója.

¹⁴ Daczó Árpád Lukács (1921 – 2018) ferences szerzetes, néprajzkutató.

Kedves Klára (*Csikszentdomokos –Borås, Svédország*)

Békéscsabán találkoztunk 1989. tavaszán az Erdélyi Körben. Úgy emlékszem rád, mint aki mindenhol ott volt, ahol bármi Erdéllyel kapcsolatos dolog történt Magyarországon és minden erdélyi nagyot ismersz, aki akkoriban számított. Nem féltél, hoztad, vitted az üzenetet, amit levélben nem volt tanácsos megírni az otthon maradottaknak. Néprajzi tudásod is lenyűgözött. Újkígyóson, a szüleid házában lévő gyűjteményedre a mai napig emlékszem. És ahogy mesélni tudtál...

'89-nyarán az oszkói néprajzi tábor –ahová Te vittél el– talán a legszebb élményem a Magyarországon töltött másfél évből.¹⁵ Hálás köszönet érte...

Lakatos Viktória (*Berettyóújfalu – Békéscsaba*)

Nem túl régi az ismeretségünk, az hiszem talán két-éves. A Szabadlélek című versesköteted kapcsán, a közös munka hozott minket össze. Nem soknak tűnik ez a két év, de gondolkodnom kellett, hogy melyik emléket is osszam most meg, mert van már jónéhány. A legkedvesebb talán, amikor először mutattuk be a műsort. Sokat készültünk rá s te mindig bizalommal, kedvességgel és szeretettel fordultál felénk. Nagy volt az izgalom az előadás napján. Bennünk volt, hogy úgy adjuk elő a verseidet, ahogy azt kell. Tisztelettel, szeretettel, energiával. Elárulhatom, hogy a legfontosabb az volt, hogy te mit fogsz mondani. Volt egy pillanat, amikor úgy az előadás felénél, az egyik számomra is nagyon kedves versnél rád néztem. Könnyek gurultak végig az arcodon, a szemeden pedig megnyugvást és rengeteg emlék cikázását láttam. Kicsit nekem is elcsuklott a hangom. Reméltem, hogy tetszett az, ahogy át tudtuk adni azokat az érzéseket, amit te éreztél s ami vezetett a versek megírása közben.

Az előadás után bíztam benne, hogy ez egy szép közös munka kezdete, és egyben egy új barátság kialakulása teli tanítással, lehetőséggel és élményekkel. Ez így is lett... Örülök, hogy ismerhetlek.

¹⁵ Oszkó vas megyei község, szőlőhegyén megmaradt népi építészeti alkotásairól híres.

Miklós Kornélia (*Hímesháza – Budapest*)

Na hol is kezdjem? 17 évesen jutottam a népfőiskolai előadásokra. Sok meghatározó élményben és találkozásban volt ott részem. Emlékszem, egyik úton minden keresztnél, kopjafánál megálltunk. Megnézted és mondtad, hogy mit mutatnak, mit jeleznek ezek nekünk. Én csak álltam bambán s hallgattam, hogy honnan van ennyi ismeret és tudás eleink jelzéseiről, útmutatásáról egy ember fejében... Nem azt mondom, hogy számomra mind-egyik egyforma volt, de nekem nagy hasonlóságot mutattak... Imre, te úgy élsz emlékeimben, hogy fáradhatatlanul fényképezed ezeket a dolgokat. Jószívvel, nyitottsággal, sok tudással, néprajzi ismeretekkel gazdagítottál engem, a bukovinai székely Miklós és a pozsonyi nemes Takács család Kornéliáját. Szóval én így ismertelek meg, téged és Erzsikét. Nagy ölelés és kitartás ezen a szépséges és rögs útton, abban, hogy eleink életével, hagyományaival és ezek gyűjtésével foglalkozol! Jó visszaemlékezni ezekre a pillanatokra és az örömökre veletek!

Nagy Annamária (*Szamosújvár – Pethőhenye*)

Egyszer nálatok, Újkígyóson voltunk a Kalákával.¹⁶ Az esti táncház vége felé versenyeztünk, –már nem emlékszem hogyan alakult a helyzet, hogy éppen mi ketten mértük össze az erőnket–, de az biztos, hogy legyőztelek! Úgy rémlik, mert utána a többit hamarosan el is felejtettem. A feladat az volt, hogy jó fél liternyi bort kellett meginnom –ez volt a verseny. Nem tudom, te hogy emlékszel a végeredményre, de én még arra is emlékszem, hogy másnap borzasztóan fájt a fejem.

A másik a Tékához kapcsolódik.¹⁷ Te éppen ott vendégeskedtél, én meg hittanórát tartottam a bentlakóknak. Aztán átadtam neked a szót. A témára már nem emlékszem, csak a hangulatra. Annyira lekötötted a gyerekek figyelmét, olyan lelkesen beszéltél hozzánk, hogy csak ámultam-bámultam. Ezt így is lehet csinálni? Én akkor megértettem: ez a pálya nem nekem való, mármint a hitoktatás. Nem is folytattam sokáig. Átnyergeltem a kézművességre. Valahogy az én paraszti vérem, gondolkodásom ehhez sokkal közelebb állt. Azóta sem bántam meg...

¹⁶ Kaláka Néptáncgyűttes 1992 őszén alakult, szamosújvári középiskolásokból és fiatalokból.

¹⁷ TÉKA Művelődési Alapítvány (Szamosújvár, Erdély)

Nagy Edina (Miskolc – Felsőzsolca)

Nagyon sok ilyen emlékem van, csak győzzem válogatni. Egyetemistaként sokszor spóroltam az utazásra a heti konyhapénzből és ünnepnek számított, ha pár óra zötykölődés után leszálltam az újkígyósi buszról, beléptem az Ipolyi Arnold Népfőiskola kapuján, mert tudtam, hogy nemsokára barátok közt lesznek és jó programokkal, emlékezetes beszélgetésekkel, együtt gondolkodással, énekléssel teli lelkiileg – szellemileg feltöltő órák várnak rám. Ha most választanom kell, legyenek mondjuk azok az emlékezetes nyári táborok. Jaj, de szerettem őket! Annyi kivételes ember volt ott: Balogh Edina, Szedlák Jocó, ifjabb Makoldi Sanyi, Gyöngy Béla barátommal is ott ismerkedtem meg, és persze Te és Erzsike. *(remélem nem keverem a dolgokat, mert hát nem tegnap volt)*. Szerettem az előadásokat, ott erősödött meg bennem,

hogy ha tehetem a Te előadásaidat bárhol és bármikor szívesen meghallgatnám...

Aztán mindjárt itt egy másik szép emlékem is, ez a gyűjteményed katalógizálásához köthető. Több száz kazettát hallgattam végig, jegyeztem le témát, helyszínt, adatközlőt. Talán sosem mondtam, de sokszor megesett, hogy egy-egy kazetta „hivatalos” végig hallgatása után visszapörgettem s elkezdtem előlről, újra meghallgatni az egészet, csukott szemmel, a sötét szobában ülve. Hatalmas élmény volt, mintha ott lettem volna a felvételnél. Hallani, érezni és átélni a gyűjtés pillanatait, ilyen mélységben megmerítkezni saját kultúránkban reál szakos egyetemistaként – köszönöm ezeket a pillanatokot, ezt a meghatározó és maradandó élményt!

Pap (Ballok) Zsuzsa (Szék – Budapest)

Drága Imre! Megtisztelsz, hogy megkérsz, de azok, amik eszembe jutnak nem konkrét történetek. Szívet melengető jó érzés, hogy szinte két hetente Szíken voltál nálunk.¹⁸ Egy idő után természetes volt, hogy ott vagy, az életünk része lettél. Mint ahogy olyan gyönyörűen fogalmazol egyik helyen, hogy leszálltál a buszról és Kati néni azzal fogadott, hogy „haza jöttél kicsi Imre,” – igen ezt mi így éltük meg, hogy hazajöttél... Aztán az esküvőm után a székelyföldi körúton is velünk voltál. Talán 2-3 nap volt az egész és olyan régen volt, mintha csak álmodnám!

Édes Istenem!

¹⁸ „Szék” az Erdélyi Mezőség népi kultúrájáról, viseletéről híres településének Széknek a helyi, nyelvjárási megnevezése.

Szecsó Adrienn (Eger – Párizs)

Emlékszem egyetemi éveink alatt Nagy Edinával rendszeresen jártunk Újkígyóásra az Ipolyi Arnold Népfőiskola előadásaira. Ez nem volt könnyű, mert oda-vissza vagy háromszáz kilométeres út! Épp a napokban jutott eszembe, hogy egy alkalommal Edinával összekevertük a dátumokat és rossz időpontban mentünk el. Már Újkígyóson, a Népfőiskola kapujában vettük ezt észre, és ahelyett, hogy felhívtunk volna Téged – Békéscsabáról Szolnokon át valami éjszakai vonatokkal vergődtünk vissza Debrecenbe... Jó lököttek voltunk, még az is lehet, hogy örültél volna nekünk és biztos lett volna, hol aludnunk Kígyóson...

Arra is jól emlékszem, hogy egyszer jól becsiccsentetem a finom helyi bortól!

Egészen fiatal koromban egy dédanyám korú falubeli öregasszony mondta nekem, hogy még jó, hogy nem vagyunk gazdagok, mert azok sohasem tudják mire is van szükségük. Allandóan azzal foglalkoznak, hogy ez vagy az kell nekik, mindig sóvárognak valami után. Amijük van, azt féltik, így örökké félnek. Ha tudnák ezt, már nem is igazi gazdagok volnának, hanem inkább okosak! Akiben belül rend van, az kívül is rendet tesz. Aki belül zavaros, akörül mindig csak zűrzavar van kívül is. Tegyéél fiam magad körül rendet, mert csak azután tudsz belül is...

Bözsi néni itt a földi gazdagságról beszél – valami egész másról szólnak az itt megszólalók.

Igaza van, jó, hogy nem vagyunk gazdagok, úgy, mint a világ fiai s hálát kell adnunk Istennek, hogy mérhetetlen gazdagságot kaptunk egymásban! Köszönöm Nektek, hogy ebben a kényszerűen lelassult tavaszban megszólítva éreztétek magatokat, hogy emlékeztetek, irtatok és azt el is küldtétek! Jó, hogy emlékeink erőt, értéket, közösséget erősítenek.

Halmágyi Gizi nénivel Gyimesközéplokon (1988)

Engedjék, engedjétek meg, hogy ezt szép kerekre sikeredett –személyes szerepemet szeretetből kissé túlértékelő sort– két saját emlékkal zárjam le!

Az első szavaitok hatására fölserkent emlék, felnőttkori eszmélésem korszakából való, amikor a fékét vesztett romániai diktatúra idején, csak nagy titokban juthattam el álmaim földjére, Moldvába. Akkor ez nem csak az utas számára volt kockázatos vállalkozás, de azoknak is, akik talákoztak, beszéltek vele. Még így is akadt szállás, volt olyan jótét lélek, aki ismeretlenül is befogadott. Huszonkét éves voltam s ez volt az első csángó faluban töltött éjszakám. Este szinte csak bezuhantam a fűtetlen szoba kemény és szűrős gyapjúlepedői közé s már aludtam is. Reggel ének hangjaira ébredtem. A szobában félhomály volt. Tágra nyílt szemmel néztem körbe – a takarón kívül csontig hatoló hideg uralt mindent, mégis úgy éltem meg ezt az ébredést, hogy megvalósult életem álma. Mintha valami ősi időben valahol egy nemezsátorban lennék, a falat tán még tenyérnyi helyen sem lehetett látni, mindent élénk színű gyapjúszőttes takart. A ruhák egy mennyezetre rögzített rúdon sorakoztak, sok erős illatot árasztó vászonzacskóval együtt. Fölkeltem s szinte félálomban fázósan kezdtem illatolni a sorakozó gyógynövényes batyukat.

A hidegtől hamar éber lettem s egyre tudatosabban figyeltem a beszűrődő énekre, ami szerint ez a kis Lészped nem jó helyen van...¹⁹ Mikor kiléptem a konyhába láttam, hogy a háziasszonyom énekel s közben a szoba platnija mellett állva éppen számomra süti a tyúkmonyokat. Az énekkel is előre haladt, melynek élményéhez immár a kínáló reggeli finom illata is társult:

*El van zárva a vas zár alá,
Büszke oláh király fegyvere alá,
Nincsen olyan, ki kizárja,
Ki a szívem kiszabadítsa...*

¹⁹ Lészped (Lespezi) moldvai székely település Bákó megyében. Lakói a madéfalvi veszedelem (1764) hatására menekültek Moldvába

A második is hasonló, szinte ugyan abból az időből. Az Öreg az első napon meglehetősen bizalmatlan volt velem, a „Pest-ről” érkezett idegen fiúval. Úgy éreztem minden szavával valahogy mér, megpróbál. Pedig hivatkoztam az engem hozzá irányító Zoli bácsira, vagy ahogyan ő emlegette Zoltikára – de akkor úgy tűnt, nem értem el a várt hatást. Ez a kissé fájó idegenkedés akkor kezdett oldódni, amikor másnap derekasan dolgoztam, tettem, amit mondott s kibírtam nála a kalyibában két éjszakát is. Aztán a negyedik napon, ha jól emlékszem szombat volt, már alig volt nyoma az idegenkedésének. Egy-egy nagy kerek sajtokkal telirakott zöld hátzissákkal már mintha csak az unokája volnék, úgy indultunk le a hegyről. Hazáig beszélt, fákról, sziklákról, régi harcokról.

Este a falusi ház konyhájában folytattuk egy kormos petróleumlámpa fénye mellett, mert elvették az áramot. A csikósparhelten ropogott a tűz – errefelé ez nyári estéken is elkél. Későre járt, már szinte ragadt le a szemem, mikor az Öreg valahonnan előhúzott egy paksaméta papírost. Emlékszem a nagy eres kezeire, amint a pókhálót, port sepri le a kötegről, majd szinte remegve oldja meg a kötését. Sárgult lapok, régi iratok voltak. Egy darab széles magyar nemzeti szín szalag, gondosan selyempapírba csomagolva. Aztán magyar katonakönyv, borítóján koronás címerrel – nézze meg: ez én voltam, – bökött a kemény tekintetű nyalka fiatal honvéd sárgult fényképére. Aztán egy sokrét összehajtott kockás papíros következett, rajta szálkás betűkkel valami vers. Olvasni kezdte, de nem ment neki a lámpa homályában. Olvassa, nyújtotta felém. Betűzni kezdtem:

*Fűben, virágban, dalban, fában,
születésben és elmúlásban,
mosolyban, könnyben, porban, kincsben,
ahol sötét van, ahol fény ég,
nincs oly magasság, nincs oly mélység,
amiben ő benne nincsen.
Arasznyi életünk alatt
nincs egy csalóka pillanat,
mikor ne lenne látható az Isten.*

*De jaj annak, ki meglátásra vak,
s szeme elé a fény korlátja nőtt.
Az csak olyankor látja őt,
mikor leszállni fél az álom:*

*itéletes, zivataros,
villám-világos éjszakákon.*

1987-et írtunk, akkor nem tudtam kit is takar a vers végére biggyesztett W. A. monogram, de azt jól láttam, hogy ennek a sokat próbált öreg pásztorembernek könnyes lett a szeme. Sietve rakott mindent össze, mintha már bánná, hogy béhozta ezt a csomagot. „Teszem el, mett, ha ezt megkapják bérekejsztenek vaj még még meg es ütnek...”

Harangozó Imre

Kelt: Újkígyóson 2020. húsvét 2. napján.